

3.NODAĻA: MEŽA KATASTROFU IZPRATNE UN IZDZĪVOŠANA SAVVAĻĀ

MĀCĪBU MODULIS 14: Mītu un dezinformācijas kļiedēšana par meža katastrofām

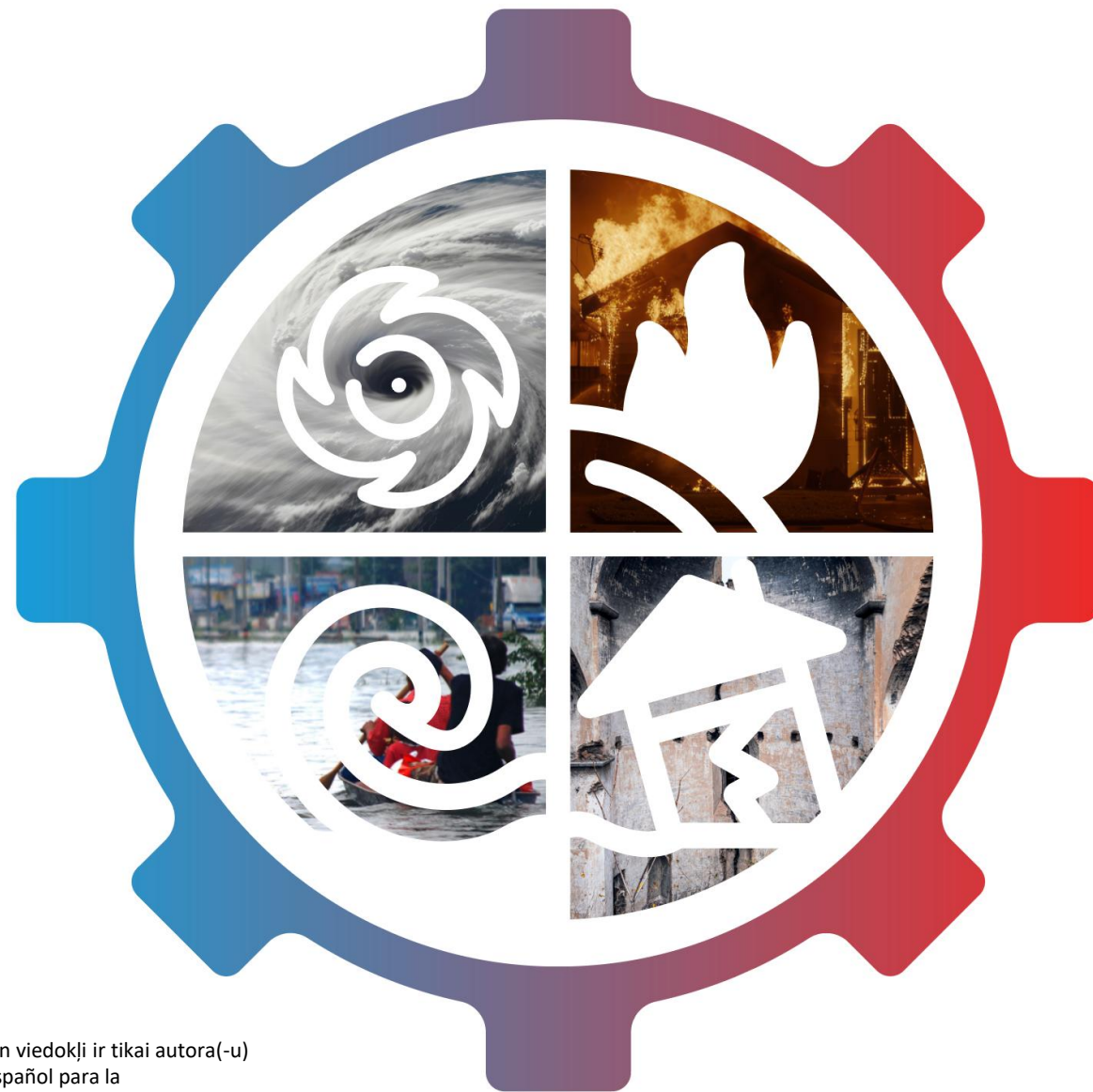
Autors: Von Hope / VETREADY Project Partnership

Projekta numurs: 2024-1-ES01-KA220-VET-000257287

Co-funded by
the European Union

Finansēts ar Eiropas Savienības atbalstu. Izteiktie uzskati un viedokļi ir tikai autora(-u) atbildība un neatspoguļo Eiropas Savienības vai Servicio Español para la Internacionalización de la Educación (SEPIE) oficiālo nostāju. Ne Eiropas Savienība, ne finansējuma piešķirējinstanse nav atbildīga par šeit sniegto informāciju.

Mācību moduļa mērķis

Galvenais mērķis: Nodrošināt, lai izglītojamie spētu atpazīt, apšaubīt un labot mītus un dezinformāciju, kas saistīta ar meža katastrofām, veicinot kritisko domāšanu un atbildīgu komunikāciju krīzes situācijās.

Mācību moduļa ilgums: 2,6 akadēmiskās stundas

Vērtēšanas metode: Izvēles jautājumu tests pēc mācību moduļa apguves

Mērķa grupas:

profesionālās izglītības programmu izglītojamie

profesionālās tālākizglītības pieaugušie un pieaugušo izglītības programmu izglītojamie

diasporas izglītojamie

profesionālās pilnveides, profesionālās tālākizglītības un neformālās pieaugušo izglītības mācībspēki

Mācību sasniegumu atzīšana

Izglītojamiem:

Apliecība par mācību programmas (neformālās izglītības) apguvi

Mācībspēkiem:

Apliecība par profesionālās kompetences pilnveidi

Sasniedzamā ESCO transversālā prasme T kategorijā T3.2: Uzņemties iniciatīvu

Mācību moduļa sagaidāmie mācību rezultāti

Zināšanas

1. Saprast meža katastrofu galvenos cēloņus un ietekmi.
2. Atpazīt izplatītākos mītus un dezinformāciju, kas izplatās meža ārkārtas situācijās.
3. Izskaidrot, kā precīza informācija veicina sabiedrības drošību un vides noturību.

Prasmes

1. Identificēt dezinformācijas un maldinošas informācijas paraugus un pielietot pārbaudes metodes, izmantojot uzticamus avotus.
2. Sniegt faktoloģiski pareizus un skaidrus ziņojumus mežu katastrofu gadījumos.
3. Sadarboties ar vienaudžiem un kopienām, lai veicinātu informētu un atbildīgu rīcību.

Šīs prasmes tieši atbilst transversālajai ESCO prasmju kategorijai T3.2: Uzņemties iniciatīvu, kurā ietilpst prasmes:

- uzņemties atbildību
- pieņemt lēmumus
- izrādīt apņēmību

Ievads: Kas ir mītu un dezinformācijas kļiedēšana par meža katastrofām

Meža katastrofas, piemēram, meža ugunsgrēki, mežu izciršana un pēcugunsgrēku erozija, bieži ir apvītas ar mītiem un maldinošiem apgalvojumiem.

Šis modulis palīdz izglītojamajiem saprast, kā dezinformācija izplatās, kāpēc tā ir kaitīga un kā informēti indivīdi var palīdzēt novērst paniku, vides degradāciju un nedrošu rīcību.

Galvenie jēdzieni un terminoloģija

- **Meža katastrofa:** Jebkurš postošs notikums, kas skar meža ekosistēmas, piemēram, meža ugunsgrēki, vētras vai kaitēkļu invāzijas.
- **Maldīga informācija (misinformation):** Nepatiess vai neprecīzs saturs, kas tiek izplatīts bez nodoma maldināt.
- **Dezinformācija (disinformation):** Apzināti radīta nepatiesa informācija ar mērķi maldināt vai manipulēt.
- **Maldinoša informācija (misleading information):** Informācija, kas ne vienmēr ir pilnībā nepatiesa, bet tiek pasniegta tā, lai radītu maldīgu priekšstatu.
- **Noturība:** Kopienų un ekosistēmu spēja izturēt un atjaunoties pēc katastrofām.
- **Riska komunikācija:** Process, kurā tiek nodota precīza un savlaicīga informācija, lai samazinātu kaitējumu ārkārtas situācijās.
- **Mītu kļiedēšana:** Nepareizu uzskatu identificēšana un labošana, izmantojot pārbaudītus pierādījumus.

Tēmas svarīguma izpratne

- **Meža katastrofu biežums un intensitāte visā pasaulē pieaug.** Saskaņā ar Copernicus Emergency Management Service datiem **2024. gadā meža ugunsgrēkos izdega vairāk nekā 500 000 hektāru meža.**
- **Maldinoša informācija (misinformation)** – nepatiessa vai neprecīza informācija, kas tiek izplatīta **bez nodoma maldināt** – piemēram, nepatiesi evakuācijas brīdinājumi vai kļūdaini sociālo tīklu ieraksti.
Dezinformācija (disinformation) – **apzināti radīta** nepatiesa informācija, kas tiek izplatīta **ar mērķi maldināt vai manipulēt**, piemēram, sazvērestību teorijas par ugunsgrēku izcēlšanos.
- **ES Civilās aizsardzības mehānisms uzsver precīzas komunikācijas un iedzīvotāju gatavības nozīmi**, lai mazinātu paniku un novērstu nepareizas rīcības risku krīzes situācijās.
- Šīs apmācības saturs **atbilst Eiropas Zaļajam kursam un ES stratēģijai pielāgošanās pasākumiem klimata pārmaiņām**, veicinot **noturīgu (resilientu)** kopienu veidošanu un **informētu rīcību vides aizsardzības jomā.**

Kāpēc šis mācību modulis ir svarīgs?

- Meža katastrofas skar ikvienu, sākot no lauku kopienām līdz pilsētu iedzīvotājiem, kas elpo dūmu piepildītu gaisu. Maldinoša informācija var izraisīt paniku, neuzticēšanos un riskantu uzvedību. Iemācoties pārbaudīt informāciju, iedzīvotāji iegūst iespējas aizsargāt sevi, citus un vidi.
"Uzticama informācija glābj dzīvības, baumas - atņem dzīvības."

Dabas katastrofas mežu katastrofu mītu un dezinformācijas atspēkošanas kontekstā

- **Meža katastrofas ir cieši saistītas ar citiem dabas apdraudējumiem, piemēram, sausumiem, karstuma viļņiem un vētrām.**

Šie savstarpēji saistītie notikumi **pastiprina riskus** un bieži izraisa **pārklājošos maldinošas informācijas viļņus**, kas izplatās sociālajos tīklos un mutiski.

Tāpēc **kritiskā domāšana** un **prasme izvērtēt faktus** ir būtiska **gan katastrofu gatavībā, gan reaģēšanā**, lai nepieņemtu nepareizus lēmumus, kas var radīt papildu apdraudējumu cilvēkiem un videi.

Meža ugunsgrēki

Kāpēc šis katastrofas veids ir svarīgs

- **Meža ugunsgrēki ir vieni no visbiežāk sastopamajiem un postošākajiem meža katastrofu veidiem Eiropā.** Tie var sākties dabisku apstākļu dēļ — zibens spēriena, ekstremāla karstuma — vai arī cilvēku nolaidības dēļ, piemēram, neatstāti nodzēsti uguns kuri, izmesti cigarešu izsmēķi vai nelikumīga dedzināšana.
- Tomēr **dezinformācija** meža ugunsgrēku laikā izplatās vēl ātrāk nekā liesmas. Sociālajos tīklos parādās baumas par “apzināti izraisītiem ugunsgrēkiem”, “valdības slēptiem plāniem” vai “ķīmiskām vielām, kas izraisa degšanu”. Šāds saturs rada sabiedrības nedrošību, bailes un neuzticēšanos institūcijām.
- Kad notiek ugunsgrēki, **komunikācijas traucējumi** var apgrūtināt piekļuvi precīzai informācijai. Pretrunīgi evakuācijas norādījumi vai neoficiālas “uguns kartes” tiešsaistē var maldināt iedzīvotājus. Tikmēr **viltoti attēli un manipulēti video** tiek plaši izplatīti, pat ja to mērķis nav kaitēt, — tie tomēr var izraisīt haosu vai radīt nepareizus, bīstamus lēmumus.
- **2023. gada Vidusjūras reģiona ugunsgrēku laikā** sociālajos tīklos masveidā izplatījās viltoti satelītattēli un nepareizas vēja prognožu kartes. Tas izraisīja nevajadzīgas evakuācijas un resursu nepamatotu pārdali, apgrūtinot glābšanas dienestu darbu.
- Krīzes komunikācijā **precizitāte glābj dzīvības** — pārbaudot informāciju pirms tās tālākas izplatīšanas, mēs samazinām apjukumu un atbalstām profesionālos reaģētājus.

Meža ugunsgrēki

Mīti un maldinoša informācija

- **Mīts:** “Lielāko daļu meža ugunsgrēku izraisa dedzinātāji (piromāni).”
Fakts: Lielākā daļa ugunsgrēku rodas cilvēku *nejaušas rīcības* vai *klimata izraisīta karstuma un sausuma* dēļ (ES Civilās aizsardzības dati).
- **Mīts:** “Viss, kas mežā izdeg, ir neatgriezeniski iznīcināts un nespēj atjaunoties.”
Fakts: Daudzas meža ekosistēmas ir **dabīgi atjaunojošās**, un ar pareizu apsaimniekošanu atjaunošanās procesu var **paātrināt**.
- **Patiesības izpratne par meža ugunsgrēku cēloņiem un sekām palīdz novērst paniku un veicina informētu, koordinētu rīcību.**

Plūdi un erozija pēc ugunsgrēka

Kad ūdens seko ugunsgrēkam

- Pēc lieliem meža ugunsgrēkiem augsne zaudē spēju uzsūkt lietus ūdeni, kas izraisa pēkšņus plūdus, nogrūzumus un smagu eroziju. Šīs sekundārās katastrofas bieži skar kopienas, kas vēl tikai sāk atgūties no ugunsgrēka radītajiem postījumiem.
- Diemžēl izplatās arī maldinoši padomi par atjaunošanos — piemēram, “stādīt kokus nekavējoties” vai “pilnībā notīrīt visu gruvešu slāni, lai atjaunotu augsni”. Šādi ieteikumi var nodarīt vairāk ļauna nekā laba.

Plūdi un erozija pēc ugunsgrēka

Mīti un maldinoša informācija

- **Mīts:** “Pēc ugunsgrēkiem stiprs lietus vienmēr nāk par labu mežam.”
Fakts: Intensīvs lietus var noskalot barības vielām bagāto augsnes virskārtu, būtiski kavējot dabisko atjaunošanos.
- **Mīts:** “Plūdus var novērst tikai vietējās pašvaldības.”
Fakts: Arī kopienas līmeņa rīcība — piemēram, veģetācijas saglabāšana un būvniecības izvairīšanās nogāzēs — ir būtiska noturības nodrošināšanai.
- Izpratne par hidroloģiskajiem procesiem pēc ugunsgrēkiem palīdz kopienām atjaunoties droši un ilgtspējīgi — balstoties zinātnē, nevis sasteigtos padomos vai sociālo tīklu apgalvojumos.

Vētras un vēja bojājumi

Kad meži saskaras ar ekstremāliem laikapstākļiem

Spēcīgas vētras, orkāni vai zibens dažu stundu laikā var radīt milzīgus postījumus mežu ekosistēmām. Parasti tam seko izgāzti koki, bojāta infrastruktūra un elektrolīniju traucējumi.

Pēc vētrām bieži izplatās maldinoša informācija — piemēram, apgalvojumi kā “visi nogāztie koki nekavējoties jānozāgē” vai “mežs vairs nekad neatjaunosies”. Šādi mīti var novest pie nepareizām un pat kaitīgām atjaunošanas darbībām.

Vētras un vēja bojājumi

Mīti un maldinoša informācija

- **Mīts:** “Zibens izraisīti meža ugunsgrēki ir ļoti reti.”
Fakts: Zibens ir iemesls aptuveni 10–15% Eiropas meža ugunsgrēku, īpaši kalnainos reģionos.
- **Mīts:** “Visi vētras sabojātie koki obligāti jānogāž pēc iespējas ātrāk.”
Fakts: Dažas sagāztas koksnes atstāšana mežā palīdz dabiskajai atjaunošanai un veicina bioloģisko daudzveidību.
- Precīza informācija par atjaunošanos pēc vētrām veicina ekoloģisku atjaunošanu un kopienas noturību, mazinot kaitējumu, ko rada emocionālas vai nepārbaudītas reakcijas.

Apstājies un padomā

Skriet Liesmu Virzienā!

- Plašs meža ugunsgrēks izceļas netālu no apdzīvotas vietas. Tiklīdz sociālajos tīklos sāk parādīties video un attēli, ietekmīgi konti un kopienu lapas publicē steidzamus aicinājumus:
- **“Visiem jāpalīdz! Vediet ēdienu, ūdeni un krājumus uz ugunsgrēka zonu tūlīt!”**
- Dažu stundu laikā simtiem cilvēku salādē automašīnās ziedojumus un dodas uz apdraudēto teritoriju. Ceļi tiek pārslogoti, **bloķējot ugunsdzēsēju mašīnas, operatīvos dienestus un evakuācijas kolonnas.** Nolikta piepildās ar **nepieprasītiem un nevajadzīgiem krājumiem**, kamēr ugunsdzēsēji gaida aizkavēto aprīkojuma piegādi.
- Lai arī nodoms ir labs, iedzīvotāju rīcība pārvēršas **loģistiskā haosā**:
  - ārkārtas transporta koridori tiek nobloķēti ar privātajām automašīnām;
  - piegādātās mantas ir dublētas, nederīgas vai grēko pēc prioritātēm;
  - glābšanas darbs tiek **palēnināts**, radot papildu riskus cilvēkiem un videi.

Ko tu darītu, ja sociālajos tīklos redzētu šādus aicinājumus?

Kā var pārbaudīt, vai oficiālās iestādes patiešām lūdz sabiedrības iesaisti vai piekļuvi ceļiem?

Apstājies un padomā

Pareizais palīdzības veids

- Liela meža ugunsgrēka gadījumā vienmēr rīkojies tikai saskaņā ar oficiālajiem ārkārtas dienestu koordinācijas kanāliem.
Gaidiet **oficiāli apstiprinātus** palīdzības vai brīvprātīgo pieprasījumus no tādām institūcijām kā **Civilās aizsardzības dienests, nacionālie mežu dienesti, Valsts ugunsdzēsības un glābšanas dienests vai Sarkanā Krusta struktūras**.
Sniedz ieguldījumu **organizētos savākšanas punktos** vai izmanto **digitālās ziedošanas sistēmas**, nevis dodies uz ugunsgrēka zonu.
- Satiksmes sastrēgumi aizkavē operatīvos transportlīdzekļus, apdraudot cilvēku dzīvības un īpašumu.
Dublēti vai nepiemēroti ziedojumi (piem., ātri bojājošies pārtikas produkti, nejauši priekšmeti) pārslogo loģistikas centrus.
Neapmācīti brīvprātīgie var apdraudēt sevi un citus bīstamos apstākļos.
- **ES civilās aizsardzības mehānisms:** iedzīvotāji drīkst piedalīties tikai tad, ja palīdzība tiek organizēta koordinēti.
Nacionālie ugunsdzēsības un glābšanas dienesti: veicina informācijas disciplīnu — dalīties ar faktiem, nevis bailēm.
- **Pārbaudīta informācija ietaupa laiku, glābj dzīvības un resursus — uzticies koordinācijai, nevis impulsam.**

Tehnoloģiskās / rūpnieciskās katastrofas dezinformācijas un mītu kļiedēšanas kontekstā meža katastrofu gadījumā

- Meža katastrofu ietekmi var pastiprināt arī rūpnieciskas avārijas, piemēram, ķīmisku vielu noplūdes, sprādzieni vai enerģētikas infrastruktūras bojājumi. Šādas situācijas bieži piesaista maldinošus apgalvojumus, kas var aizkavēt koordinēto reaģēšanu.

Elektrolīniju bojājumi

Kāpēc tas notiek

- Elektrolīniju bojājumi var rasties ekstremālu laikapstākļu dēļ (zibens, vētras vai karstuma viļņi), nepietiekamas apkopes vai novecojušas infrastruktūras rezultātā.

Kad elektrības kabeļi nonāk saskarē ar sausu veģetāciju, dzirksteles var aizdedzināt plaša mēroga meža ugunsgrēkus.

Elektrolīniju bojājumi

Mīti un maldinoša informācija

- **Mīts:** “Visi meža ugunsgrēki, ko izraisa elektrolīnijas, ir tīši vai daļa no slēptām operācijām.”
Fakts: Izmeklēšanas pierāda, ka lielākā daļa negadījumu notiek tehnisku bojājumu vai dabas apstākļu dēļ, nevis apzinātas rīcības rezultātā. Regulāras pārbaudes un veģetācijas novākšana būtiski samazina riskus.
- Pareiza izpratne par patiesajiem cēloņiem palīdz sabiedrībai koncentrēties uz prevenciju un infrastruktūras drošību, nevis vainošanu un baumām.

Rūpnieciskie sprādzieni meža teritoriju tuvumā

Kāpēc tas notiek

- Rūpnieciskās zonas, kas atrodas mežu tuvumā — piemēram, ķīmisko vielu rūpnīcas, degvielas termināļi vai ražotnes — var piedzīvot eksplozijas iekārtu bojājumu, cilvēka kļūdas vai karstuma viļņu izraisītu augstu temperatūru dēļ.

Rūpnieciskie sprādzieni meža teritoriju tuvumā

Mīti un maldinoša informācija

- **Mīts:** “Iestādes slēpj patiesos sprādzienu apmērus, lai aizsargātu uzņēmumus.”
Patiesība: Lielākā daļa ES valstu ir juridiski **obligāti** pakļautas ziņošanas prasībām par *visiem* industriālajiem negadījumiem atbilstoši **Seveso III direktīvai**, kas nodrošina caurskatāmību un sabiedrības informētību.
- Precīza un savlaicīga komunikācija pēc industriāla sprādziena veido uzticību un atbalsta koordinētu ārkārtas dienestu darbu.

Bīstamo vielu pārvadājumu avārijas

Kāpēc tas notiek

- **Degvielas, pesticīdu vai rūpniecisko ķīmikāliju pārvadāšana pa autoceļiem, dzelzceļu vai jūru vienmēr ietver paaugstinātu risku. Ārkārtas situācijas var rasties cilvēka kļūdas, nepietiekamas apkopes, tehnisku bojājumu vai ekstremālu laikapstākļu dēļ, kas ietekmē redzamību un transportlīdzekļa vadāmību.**

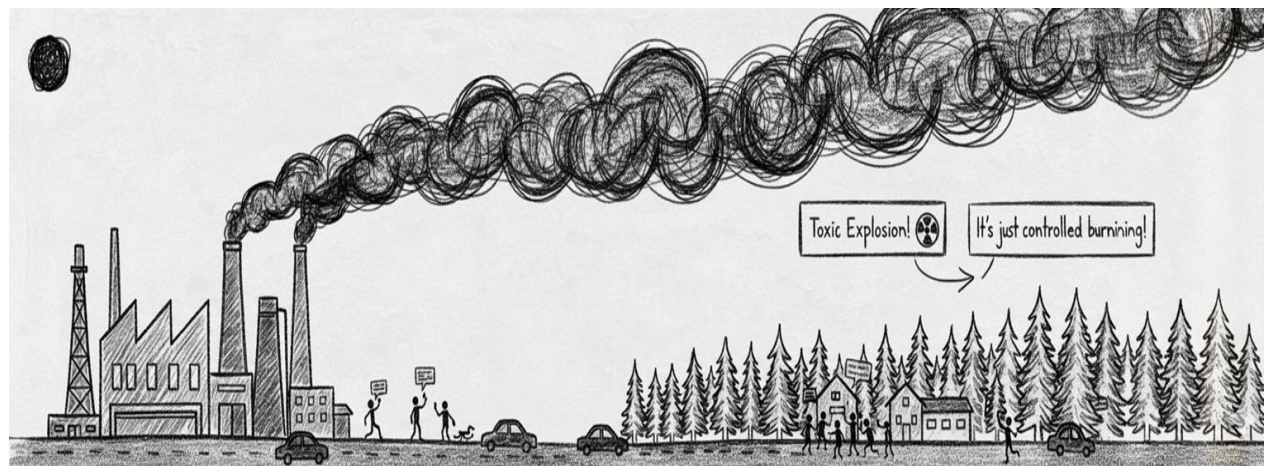
Bīstamo vielu pārvadājumu avārijas

Mīti un maldinoša informācija

- **Mīts:** “Bīstamās ķīmiskās vielas pēc avārijām ātri iztvaiko un nerada ilgstošu apdraudējumu.”
Fakts: Daudzas vielas saglabājas augsnē un ūdenī, apdraudot vietējos ekosistēmas un dzeramā ūdens avotus gadiem ilgi.
- Sekojot oficiālajām norādēm un izvairoties no piesārņotajām teritorijām pēc avārijas, tiek nodrošināta ilgtermiņa vides un cilvēku drošība.

Apstājies un padomā

Rūpnieciskā dezinformācija

1. attēls Rūpnieciskās dezinformācijas ilustrācija
(MI ģenerēts no gemini.google.com)

- Vēlā pēcpusdienā no rūpnieciskās ražotnes pie meža teritorijas sāk celties bieza dūmu kolonna. Dažu minūšu laikā vietējie iedzīvotāji sāk ievietot ziņas sociālajos tīklos — daži apgalvo, ka noticis “toksisks sprādziens”, citi raksta, ka “nekas nopietns nav noticis”. Dezinformācija izplatās ļoti ātri. Vecāki steidz uz skolām, ceļi pārpildās, un apkārtējās kopienas sāk krist panīkā. Tikmēr atbildīgās iestādes vēl tikai noskaidro notikušā cēloni un gatavo oficiālo paziņojumu.
- **Ko tu darītu, pirms dalīties ar šādu informāciju vai komentēt to tiešsaistē?
Kā noskaidrot, kuri avoti ir uzticami tik ātri mainīgā situācijā?**
- **Rūpnieciskā dezinformācija izplatās ātrāk nekā fakti — kritiskā domāšana un avotu pārbaude ir tavi pirmie “glābēji”.**

Apstājies un padomā

Apstājies, pārbaudi un dalies atbildīgi!

- **Pārbaudi informāciju**, izmantojot vairākus oficiālos avotus, piemēram:
  - Valsts vai reģionālo Civilās aizsardzības dienestu mājaslapas
  - Valsts ugunsdzēsības un glābšanas dienesta oficiālos paziņojumus
  - Uzticamas ziņu aģentūras vai oficiālos ES komunikācijas kānālus
- **Gaidi apstiprinātus atjauninājumus**, pirms dalies ar fotogrāfijām, video vai apgalvojumiem.
- **Iedrošini citus sekot oficiālajiem ārkārtas dienestu kontiem**, lai saņemtu precīzu informāciju.
- **Nacionālie katastrofu reaģēšanas dienesti**: Digitālā disciplīna ir būtiska, lai saglabātu sabiedrības uzticību un nodrošinātu operatīvu darbu.
- **Pirms spied pogu “dalīties” — pārlicinies.**

Bioloģiskās / ar veselību saistītās katastrofas mītu un dezinformācijas kļiedēšanas kontekstā meža katastrofu gadījumos

- Ar veselību saistītas krīzes, piemēram, epidēmijas vai slimības pārnēsātāju izraisīti uzliesmojumi, var smagi ietekmēt mežus un lauku kopienas.
Nepatiesa informācija par profilaksi vai cēloni var pasliktināt gan ekoloģiskos, gan cilvēka riskus.

Pārnēsātāju pārnēsātas slimības (piemēram, ērcu vai moskītu uzliesmojumi)

Pārnēsātāju pārnēsātas slimības un meža vide

Mežos dzīvo daudzas sugas, kas var pārnēsāt tādas slimības kā Laimas slimība (ērces) vai Rietumnīlas vīruss (odi). Uzliesmojumi var rasties pēc klimata pārmaiņām vai meža traucējumiem, kas maina savvaļas dzīvnieku modeļus.

Maldinoša informācija var apgalvot, ka šīs slimības ir "jaunradītas" vai "apzināti izplatītas".

Daži sociālo mediju mīti attur no aizsardzības līdzekļu (repelentu, apgērba) izmantošanas.

Bailēs balstītas baumas var novest pie izvairīšanās no meža vai nevajadzīgas pesticīdu lietošanas.

Uzticama informācija un preventīva uzvedība, piemēram, aizsargapgērba valkāšana un ērcu pārbaude, ir efektīvāka nekā reakcija uz baumām.

Pārnēsātāju pārnēsātas slimības (piemēram, ērcu vai moskītu uzliesmojumi)

Mīti un maldinoša informācija

- **Meži ir mājvieta daudzām sugām, tostarp ērcēm un odiem, kas var pārnēsāt tādas slimības kā Laima slimība, Rietumnīlas vīruss vai ērcu encefalīts (ĒĒ).**
Slimību uzliesmojumi bieži seko klimata pārmaiņām, maigākām ziemām vai meža traucējumiem, kas maina savvaļas dzīvnieku migrāciju — nevis apzinātām cilvēku darbībām.
- **Mīts:** “Šīs slimības ir radītas laboratorijās vai tīši izlaistas, lai kontrolētu iedzīvotājus.”
Patiesība: Ar kukaiņiem pārnēsājamās slimības ir dabiskas izcelsmes un pastāvējušas gadsimtiem ilgi.
To izplatību visvairāk ietekmē **ekoloģiskie faktori** — temperatūras paaugstināšanās, mitrums un savvaļas dzīvnieku pārvietošanās, nevis apzināta cilvēku iejaukšanās.
(Eiropas Slimību profilakses un kontroles centrs (ECDC), PVO.)
- **Mīts:** “Nav vajadzīga aizsardzība, ja ārā uzturies tikai īsu brīdi — ērces un odi tik ātri neko nevar izdarīt.”
Patiesība: Ērces var piekerties ādai dažu minūšu laikā, un daudzas odu sugas kož arī dienas laikā.
Ilgāku apģērbu, repelentu (DEET vai pikaridīns) un ķermeņa pārbaude pēc uzturēšanās ārā ir zinātniski pierādītas metodes, kas samazina inficēšanās risku.
(EU Healthy Outdoor Guidelines, Sarkanā Krusta sabiedrības veselības ieteikumi.)
- **Dezinformācija izplatās ātrāk nekā infekciju profilakse — uzticēšanās pārbaudītiem veselības avotiem ir jūsu spēcīgākais aizsardzības līdzeklis.**

Ārkārtas situācijas gaisa kvalitātes jomā (dūmu un piesārņojuma gadījumi)

Meža dūmi un sabiedrības veselības riski

- Masīvi meža ugunsgrēki rada toksiskus dūmus, kuros ir smalkās daļiņas (PM2.5) un citas piesārņojošas vielas, kas var izplatīties ļoti lielos attālumos.
- **Kāpēc tas ir svarīgi:**
  - Maldinoši apgalvojumi, piemēram, “meža dūmi ir dabiski un nekaitīgi”, joprojām plaši cirkulē.
  - Nepareizi padomi (piem., “slapji dvieļi var aizstāt masku”) var palielināt veselības riskus.
  - Visvairāk cieš riska grupas — bērni, seniori un cilvēki ar elpceļu slimībām.
- Sekojiet ECDC un nacionālo veselības iestāžu norādēm par gaisa kvalitātes brīdinājumiem, lietojiet sertificētas maskas un izvairieties no aktivitātēm ārā smagu dūmu gadījumā.

Ārkārtas situācijas gaisa kvalitātes jomā (dūmu un piesārņojuma gadījumi)

Mīti un maldinoša informācija

- Masīvi meža ugunsgrēki izdala toksiskus dūmus, oglekļa monoksīdu un citas kaitīgas piesārņojošās vielas. Šīs daļiņas var izplatīties lielos attālumos, ietekmējot arī reģionus, kas atrodas tālu no ugunsgrēka zonas.
- **Mīts:** “Meža dūmi ir dabiski — tie nevar nopietni kaitēt veselībai.”
Patiesība: Lai gan dūmi rodas, sadegot organiskām vielām, tajos ir mikroskopiskas daļiņas, kas iekļūst dziļi plaušās un asinsritē. To iedarbība var izraisīt astmas lēkmes, sirdsdarbības traucējumus un ilgtermiņa elpceļu problēmas. Īpaši apdraudēti ir bērni, seniori un cilvēki ar hroniskām saslimšanām.
(Eiropas Slimību profilakses un kontroles centrs (ECDC), PVO gaisa kvalitātes vadlīnijas)
- **Mīts:** “Slapjš dvielis vai auduma gabals pasargā no dūmiem.”
Patiesība: Slapji dvieli vai auduma maskas **nefiltrē PM2.5 smalkās daļiņas** un rada maldīgu drošības sajūtu. Efektīvu aizsardzību nodrošina tikai sertificētas respiratora maskas (piem., **FFP2 vai N95**).
(Eiropas Savienības civilās aizsardzības un nacionālo veselības aģentūru gaisa kvalitātes vadlīnijas)
- Neuzticieties “dabīgiem” vai paštaisītiem risinājumiem — sekojiet uzticamu veselības institūciju norādēm un izmantojiet sertificētu aizsardzību, lai pasargātu sevi smagu dūmu gadījumā.

Zoonozes slimības (pārnešana no dzīvnieka uz cilvēku)

Zoonozes riski un meža ekosistēmas

- Daudzas slimības (piemēram, putnu gripa, trakumsērga vai hantavīruss) rodas savvaļas dzīvnieku populācijās un cilvēkiem var tikt nodotas tieša kontakta vai vides iedarbības ceļā.
- **Kāpēc tas ir svarīgi:**
Krīžu laikā dezinformācija bieži nepamatoti vairo konkrētas sugas (piemēram, šikspārņus, mežacūkas), nereti bez jebkāda zinātniska pamatojuma.
Šī maldīgā baiļu retorika var novest pie savvaļas dzīvnieku populāciju iznīcināšanas un ekoloģiskā līdzsvara traucējumiem.
- **Uzticama informācija palīdz kopienām droši līdzāspastāvēt ar meža dzīvniekiem.**
Līdzsvarota komunikācija novērš paniku, aizsargā bioloģisko daudzveidību un veicina drošu cilvēka un savvaļas dzīvnieku mijiedarbību.

Apstājies un padomā

Dūmi pār pilsētu!

- Ir karsta vasaras pēcpusdiena, un biezs dūmu mākonis no tuvējā meža ugunsgrēka ienāk pilsētā. Sociālie tīkli pārplūst ar ziņām:
“Iestādes slēpj patiesos draudus — gaiss ir toksisks!”
“Lietojiet slapjus dvieļus masku vietā; slimnīcas jau ir pārpildītas!”
- Cilvēki steidzas uz aptiekām, pērk nevajadzīgus krājumus un dalās ar panikas pilniem ierakstiem. Ārā redzami satraukti kaimiņi — daži pat mēģina izbraukt no pilsētas, ignorējot ceļu brīdinājumus.
- **Ko tu darītu šādā situācijā?**
Vai tu nekavējoties dalītos ar šādu informāciju — vai vispirms pārbaudītu oficiālos veselības dienestu un gaisa kvalitātes paziņojumus?
Kā tava reakcija var palīdzēt mazināt apjukumu un pasargāt citus?

Apstājies un padomā

Gudri reagē uz meža ugunsgrēku dūmiem!

- Smagu meža ugunsgrēka dūmu gadījumā:
- Sekojiet **oficiālajiem gaisa kvalitātes atjauninājumiem** no valsts meteoroloģijas un veselības iestādēm vai ECDC.
Palieciet **telpās ar aizvērtiem logiem un durvīm**, ja dūmu koncentrācija ir augsta.
Ja nepieciešams pārvietoties ārā, lietojiet **sertificētas aizsargmaskas (FFP2/N95)**.
Slapji dvieļi vai auduma maskas rada maldīgu drošības sajūtu — tie nefiltrē PM2.5 toksiskās daļiņas.
Teritorijas patvaļīga pamešana bez norādēm var radīt **satiksmes sastrēgumus** un **traucēt ārkārtas dienestu darbu**.
- **ES civilās aizsardzības mehānisms:** sekojiet tikai pārbaudītiem vietējiem un ES gaisa kvalitātes brīdinājumiem.
ECDC: izmantojiet sertificētu respiratoro aizsardzību un **ierobežojiet uzturēšanās laiku ārā**.
- Strauji mainīgos krīzes apstākļos **emocionāli ieraksti izplatās ātrāk par faktiem**.
Pauze un informācijas pārbaude pirms rīcības vai dalīšanās palīdz novērst paniku un pasargā jūsu kopienu.

Iedvesmojoša rīcība un labās prakses piemēri

- **PT Portugāle (2023):**
Vietējie skolotāji vadīja skolēnu kampaņu, lai atspēkotu meža ugunsgrēku mītus un uzlabotu kopienas gatavību.
Skolēni skaidroja evakuācijas drošības principus un aizsardzību pret dūmiem lauku skolās.
Ietekme: Pieauga kopienas gatavība un dalība pārbaudītas informācijas izplatīšanā.
(Portugāles Nacionālā ārkārtas un civilās aizsardzības iestāde (ANEPC) – Izglītības noturības programmas ziņojums, 2023.)
- **GR Grieķija (2022):**
Brīvprātīgo komandas meža ugunsgrēku laikā **pārbaudīja sociālo tīklu ierakstus pirms to tālākas izplatīšanas**, tā palīdzot samazināt paniku un dezinformāciju.
Izveidotais komunikācijas modelis vēlāk tika izmantots arī pašvaldībās ārkārtas situāciju paziņojumu sniegšanai.
(Hellas Ugunsdzēsības dienesta gada ziņojums par komunikāciju meža ugunsgrēku laikā, 2022.)

Padziļinātai izpētei

- **EU Civil Protection Knowledge Network** – Vadlīnijas riska paziņošanai.
- **Copernicus Emergency Management Service** – Ugunsgrēka uzraudzība reāllaikā.
- **UNDRR Myth-Busting Toolkit** – Izglītojoši materiāli par maldinošu informāciju.
- **European Forest Fire Information System (EFFIS)** – Dati un atskaites.
- **Red Cross “Get Ready” Campaign** – Praktiskas saziņas rokasgrāmatas.

Avoti

Copernicus Emergency Management Service

- Copernicus Emergency Management Service. (2024). *[Specific Dataset Title, e.g., European Forest Fire Information System (EFFIS) Data on Hectares Burned]*

• ECDC Public Health & Disease Information

- European Centre for Disease Prevention and Control (ECDC). (2023). *[Specific Report Title, e.g., Air Quality and Health Risk Guidance during Wildfires]*. Stockholm
- European Centre for Disease Prevention and Control (ECDC). *[Specific Guideline Title, e.g., Information on Vector-Borne Diseases in Europe]*. Stockholm

European Union Civil Protection Mechanism (EU CPM)

- European Union. (2024). *[Specific Report Title, e.g., Annual Report on the EU Civil Protection Mechanism]* (EU Civil Protection Data).
- European Union. *[Specific Guidance Document Title, e.g., Risk Communication Guidelines]*. European Commission.

Hellenic Fire Service

- Hellenic Fire Service. (2022). *Annual Report on Wildfire Communication, 2022*.

International Red Cross/Red Crescent

- Red Cross. *[Specific Publication Title, e.g., Get Ready Campaign Materials or Disaster Communication Guidelines]*
- Red Cross Public Health Advisory. *[Specific Advisory Title, e.g., Protection Measures Against Ticks and Mosquitoes]*.

Portuguese National Authority for Emergency and Civil Protection (ANEPC)

- Portuguese National Authority for Emergency and Civil Protection (ANEPC). (2023). *Educational Resilience Program Report, 2023*.

United Nations Office for Disaster Risk Reduction (UNDRR)

- United Nations Office for Disaster Risk Reduction (UNDRR). *[Specific Document Title, e.g., Myth-Busting Toolkit or Misinformation Framework]*.
- World Health Organization (WHO). *[Specific Guideline Title, e.g., Air Quality Guidelines]*. Geneva: WHO.

PARTNERİBA

<https://ied.eu/>

<https://denizli.afad.gov.tr/>

<https://neotalentway.com/>

<https://www.eva93.lv/>

<https://ngo-nfe4y.com.ua/en>

<https://vonhope.is/>

**Lai vērtīga un iedvesmojoša mācīšanās ar VET-READY
3. nodaļu «MEŽA KATASTROFU IZPRATNE UN
IZDZĪVOŠANA SAVVAĻĀ»
un 14. mācību moduli «Mītu un dezinformācijas
kliedēšana par meža katastrofām»!**

SEKO MUMS

<https://vetready.eu/>